ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 24ης Οκτωβρίου 2013*

«Υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων — Οδηγία 72/166/ΕΟΚ — Άρθρο 3, παράγραφος 1 — Οδηγία 90/232/ΕΟΚ — Άρθρο 1 — Τροχαίο ατύχημα — Θάνατος των γονέων ανηλίκου — Δικαίωμα αποζημιώσεως του τέκνου — Μη υλική βλάβη — Χρηματική ικανοποίηση — Κάλυψη από την υποχρεωτική ασφάλιση»

Στην υπόθεση C-277/12,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Augstākās tiesas Senāts (Λεττονία) με απόφαση της 16ης Μαΐου 2012, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο την 1η Ιουνίου 2012, στο πλαίσιο της δίκης

Vitālijs Drozdovs,

κατά

Baltikums AAS,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, J. L. da Cruz Vilaça, Γ. Αρέστη, J.-C. Bonichot, και A. Arabadjiev (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Jääskinen

γραμματέας: M. Aleksejev, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 20ής Μαρτίου 2013,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο V. Drozdovs, εκπροσωπούμενος από τον N. Frīdmane, advokāte,

— η Baltikums AAS, εκπροσωπούμενη από τον G. Radiloveca, advokāte,

— η Λεττονική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Nikolajeva και τον I. Kalniņš,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη F. Wannek και τον T. Henze,

— η Λιθουανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις R. Janeckaitė και A. Svinkūnaitė καθώς και από τον D. Kriaučiūnas,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λεττονική.

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους A. Sauka και K.-P. Wojcik,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 11ης Ιουλίου 2013,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 72/166/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Απριλίου 1972, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων και με τον έλεγχο της υποχρεώσεως προς ασφάλιση της ευθύνης αυτής (ΕΕ ειδ. έκδ. 06/001, σ. 136, στο εξής: πρώτη οδηγία), καθώς και του άρθρου 1, παράγραφοι 1 και 2, της δεύτερης οδηγίας 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ L 8, σ. 17, στο εξής: δεύτερη οδηγία).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του V. Drozdovs, διά της V. Balakireva, και της ασφαλιστικής εταιρίας Baltikums AAS (στο εξής: Baltikums), με αντικείμενο την καταβολή, από τη δεύτερη, λόγω αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων, χρηματικής ικανοποιήσεως για την ηθική βλάβη που υπέστη ο V. Drozdovs λόγω του θανάτου των γονέων του σε τροχαίο ατύχημα.

Το νομικό πλαίσιο

Η νομοθεσία της Ένωσης

3 Το άρθρο 1 της πρώτης οδηγίας ορίζει:

«Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας:

[...]

2. ως “ζημιωθείς” νοείται το πρόσωπο το οποίο δικαιούται αποκαταστάσεως της ζημίας που προεκλήθη από οχήματα·

[...]».

4 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας ορίζει:

«Κάθε κράτος μέλος λαμβάνει [...] όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε η αστική ευθύνη, η σχετική με την κυκλοφορία οχημάτων με συνήθη στάθμευση στο έδαφός του, να καλύπτεται από ασφάλιση. Οι καλυπτόμενες ζημίες καθώς και οι όροι της ασφάλισης αυτής καθορίζονται στα πλαίσια των μέτρων αυτών.»

5 Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, της δεύτερης οδηγίας ορίζει:

«1. Η ασφάλιση που αναφέρεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της [πρώτης οδηγίας] καλύπτει υποχρεωτικά τις υλικές ζημίες και τις σωματικές βλάβες.

2. Με την επιφύλαξη μεγαλύτερων ποσών εγγύησης, που ενδεχομένως απαιτούνται από τα κράτη μέλη, κάθε κράτος μέλος απαιτεί τα ποσά υποχρεωτικής ασφάλισης να ανέρχονται τουλάχιστο σε:

— 350 000 [ευρώ] για τις σωματικές βλάβες όταν υπάρχει ένα μόνο θύμα· όταν υπάρχουν περισσότερα θύματα, στο ίδιο ατύχημα, το ποσό αυτό πολλαπλασιάζεται επί τον αριθμό των θυμάτων,

— 100 000 [ευρώ] κατά ατύχημα για τις υλικές ζημίες ανεξάρτητα από τον αριθμό των θυμάτων.

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέψουν αντί των προηγούμενων ελάχιστων ποσών ένα ελάχιστο ποσό 500 000 [ευρώ] για τις σωματικές βλάβες, όταν υπάρχουν πολλά θύματα στο ίδιο ατύχημα, ή ένα ελάχιστο συνολικό ποσό 600 000 [ευρώ] κατά ατύχημα, για σωματικές βλάβες ή υλικές ζημίες, ανεξάρτητα από τον αριθμό των θυμάτων ή τη φύση των ζημιών.»

6 Το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, της τρίτης οδηγίας 90/232/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1990, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την ασφάλιση αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ L 129, σ. 33, στο εξής: τρίτη οδηγία), προβλέπει ότι «η ασφάλιση που προβλέπει το άρθρο 3, παράγραφος 1, της [πρώτης οδηγίας] καλύπτει την ευθύνη για σωματικές βλάβες όλων των επιβατών, πλην του οδηγού, που προκύπτουν από την κυκλοφορία ενός οχήματος».

Η λεττονική νομοθεσία

7 Το άρθρο 15 του νόμου περί υποχρεωτικής ασφαλίσεως της αστικής ευθύνης των κυρίων οχημάτων, ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης [Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2004, αριθ. 65 (3013), στο εξής: νόμος ΟCTA], με τίτλο «Περιορισμός της ευθύνης του ασφαλιστή», όριζε:

«(1) Σε περίπτωση επελεύσεως ζημιογόνου γεγονότος, ο ασφαλιστής που έχει αναλάβει την ασφάλιση της αστικής ευθύνης του κυρίου του οχήματος που προκάλεσε το ατύχημα ή το γραφείο ασφαλιστών οχημάτων (σε περίπτωση που η αποζημίωση πρέπει να καταβληθεί από το Ταμείο Εγγυήσεως) καταβάλλει την αποζημίωση εντός των ορίων της ευθύνης του ασφαλιστή:

1) έως 250 000 [λεττονικά] λατς [LVL] για κάθε θύμα που έχει υποστεί προσωπική ζημία,

2) έως 70 000 [LVL] για υλική ζημία, ανεξαρτήτως του αριθμού των τρίτων θυμάτων του ατυχήματος,

(2) Οι τρίτοι δύνανται να ζητήσουν αποζημίωση, κατά τις γενικές διατάξεις, είτε για ζημίες για τις οποίες δεν καταβάλλεται αποζημίωση δυνάμει του παρόντος νόμου είτε για ζημίες για τις οποίες η αποζημίωση υπερβαίνει τα όρια ευθύνης του ασφαλιστή.»

8 Το άρθρο 19 του νόμου ΟCTA, με τίτλο «Προσωπικές ζημίες», όριζε:

«(1) Ως υλικές ζημίες των θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων νοούνται:

1) το κόστος της ιατρικής περίθαλψης,

2) η προσωρινή ανικανότητα προς εργασία,

3) η οριστική ανικανότητα προς εργασία,

4) ο θάνατος.

(2) Οι μη υλικές ζημίες είναι οι ζημίες που προκαλούν σωματική ή ψυχική οδύνη, λόγω:

1) σωματικού τραυματισμού του θύματος,

2) ακρωτηριασμού ή αναπηρίας του θύματος,

3) θανάτου του προσώπου από το οποίο συντηρείται ο παθών, του εξαρτώμενου προσώπου ή του συζύγου,

4) αναπηρίας πρώτου βαθμού του προσώπου από το οποίο συντηρείται ο παθών, του εξαρτώμενου προσώπου ή του συζύγου.

(3) Το ύψος και ο τρόπος υπολογισμού των χρηματικών ποσών που καταβάλλονται για υλικές ζημίες και μη υλικές βλάβες καθορίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο.»

9 Το άρθρο 23 του νόμου OCTA, με τίτλο «Ζημία σχετιζόμενη με τον θάνατο του θύματος», όριζε:

«(1) Δικαίωμα ασφαλιστικής αποζημιώσεως σε περίπτωση θανάτου του προσώπου που τους συντηρεί έχουν:

1) τα τέκνα, περιλαμβανομένων των υιοθετημένων:

α) έως την ενηλικίωσή τους,

[...]».

10 Το άρθρο 5 αστικού κώδικα (Civillikums, *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993, αριθ. 1), ως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης (στο εξής: αστικός κώδικας), όριζε:

«Εάν η διαφορά πρέπει να εκδικαστεί κατ' επιεική κρίση του δικαστή ή συντρέχουν επιτακτικοί λόγοι, ο δικαστής αποφασίζει βάσει των γενικών αρχών του δικαίου.»

11 Το άρθρο 1635 του αστικού κώδικα όριζε τα εξής:

«Σε περίπτωση προκλήσεως παράνομης βλάβης, ο παθών δικαιούται να αξιώσει αποζημίωση από τον δράστη, εφόσον η πράξη μπορεί να καταλογιστεί σε αυτόν.»

12 Το άρθρο 2347 του αστικού κώδικα προέβλεπε:

«Αν ένα πρόσωπο προκαλέσει, με πράξη παράνομη και καταλογιστέα σε αυτό, σωματική βλάβη σε άλλο πρόσωπο, οφείλει στο πρόσωπο αυτό αποζημίωση για τις ιατρικές δαπάνες και, κατά την κρίση του δικαστή, για ενδεχόμενη απώλεια εισοδήματος.

Όποιος ασκεί δραστηριότητα με υψηλό βαθμό επικινδυνότητας (μεταφορές, βιομηχανία, κατασκευαστικές εργασίες, χειρισμός επικίνδυνων ουσιών κ.λπ.) υποχρεούται να καταβάλει αποζημίωση για της ζημίες που προκαλούνται εξαιτίας αυτού του βαθμού επικινδυνότητας, εφόσον δεν είναι σε θέση να αποδείξει ότι η ζημία προκλήθηκε από ανωτέρα βία, πταίσμα του θύματος ή βαριά αμέλεια. Εάν η διαχείριση του κινδύνου από τον κύριο, κάτοχο ή χρήστη κατέστη αδύνατη χωρίς δικό του πταίσμα, λόγω παράνομης πράξεως άλλου προσώπου, το πρόσωπο αυτό είναι υπαίτιο για την προκληθείσα ζημία. Εάν ο κύριος, κάτοχος ή χρήστης έχει επίσης ενεργήσει κατά τρόπο

αδικαιολόγητο, ευθύνη για την προκληθείσα ζημία μπορεί να καταλογιστεί τόσο στο πρόσωπο που έκανε χρήση του αυξημένης επικινδυνότητας αντικειμένου όσο και του κατόχου του, ανάλογα με τον βαθμό του πταίσματος εκάστου».

13 Κατά το άρθρο 22 του κώδικα ποινικής δικονομίας ποινικού κώδικα [Kriminālprocesa likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2005, αριθ. 74 (3232)], με τίτλο «Δικαίωμα αποζημιώσεως για την προκληθείσα ζημία»:

«Το πρόσωπο που έχει υποστεί ζημία, περιλαμβανομένης της ηθικής βλάβης, των σωματικών βλαβών και των υλικών ζημιών, εξαιτίας παράνομης πράξεως, έχει δικαίωμα σε αποζημίωση, καθώς και δικαίωμα να απαιτήσει δικαστικά ηθική και υλική ικανοποίηση.»

14 Τα άρθρα 7 και 10 του διατάγματος αριθ. 331 του Υπουργικού Συμβουλίου, σχετικά με το ύψος και τον τρόπο υπολογισμού των ασφαλιστικών αποζημιώσεων για ηθικές βλάβες προσώπων (Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem), της 17ης Μαΐου 2005 [*Latvijas Vēstnesis*, 2005, αριθ. 80 (3238), στο εξής: διάταγμα)], το οποίο εκδόθηκε προς εφαρμογή του άρθρου 19, παράγραφος 3, του νόμου OCTA, ορίζουν:

«Άρθρο 7

Το ύψος της ασφαλιστικής αποζημιώσεως για ψυχική οδύνη λόγω θανάτου προσώπου που συντηρούσε οικονομικά την οικογένεια, εξαρτώμενου προσώπου ή συζύγου είναι 100 [LVL] για κάθε αιτούντα που περιλαμβάνεται στα πρόσωπα που μνημονεύονται στο άρθρο 23, παράγραφος 1, του νόμου περί υποχρεωτικής ασφαλίσεως της αστικής ευθύνης των κυρίων οχημάτων.

[...]

Άρθρο 10

Το συνολικό ύψος των ασφαλιστικών αποζημιώσεων δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 1 000 [LVL] για κάθε θύμα αυτοκινητικού ατυχήματος, σε περίπτωση που έχει καταβληθεί αποζημίωση για όλες τις ζημίες που αναφέρονται στα άρθρα 3, 6, 7 και 8.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

15 Στις 14 Φεβρουαρίου 2006, οι γονείς του V. Drozdovs αποβίωσαν σε τροχαίο ατύχημα στη Ρίγα (Λεττονία). Ο V. Drozdovs, ο οποίος γεννήθηκε στις 25 Αυγούστου 1995, τέθηκε, κατά συνέπεια, υπό την επιτροπεία της γιαγιάς του V. Balakireva (στο εξής: επίτροπος).

16 Υπαίτιος του ατυχήματος ήταν ο οδηγός οχήματος ασφαλισμένου από την Baltikums. Στον υπαίτιο του ατυχήματος, ο οποίος βρισκόταν υπό την επήρεια αλκοόλ, οδηγούσε με υπερβολική ταχύτητα όχημα σε κακή τεχνική κατάσταση και, κατά τη στιγμή του ατυχήματος, πραγματοποίησε επικίνδυνο ελιγμό προσπεράσματος, επιβλήθηκε, με απόφαση ποινικού δικαστηρίου, εξαετής στερητική της ελευθερίας ποινή και πενταετής αναστολή του δικαιώματος οδηγήσεως.

17 Στις 13 Δεκεμβρίου 2006 η επίτροπος γνωστοποίησε στην Baltikums το ζημιογόνο γεγονός, ζητώντας από αυτή να καταβάλει τις προβλεπόμενες αποζημιώσεις, περιλαμβανομένης της ικανοποιήσεως της ηθικής βλάβης, η οποία εκτιμήθηκε σε 200 000 LVL. Στις 29 Ιανουαρίου 2007 η Baltikums κατέβαλε, κατά το άρθρο 7 του διατάγματος, το ποσό των 200 LVL για την ψυχική οδύνη που υπέστη ο V. Drozdovs, καθώς και το ποσό των 4 497,47 LVL για την περιουσιακή ζημία, το οποίο δεν αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς.

18 Στις 13 Σεπτεμβρίου 2007 η επίτροπος άσκησε αγωγή κατά της Baltikums, με αίτημα την καταβολή του ποσού των 200 000 LVL, προς ικανοποίηση της ηθικής βλάβης του V. Drozdovs. Η αγωγή αυτή, στο πλαίσιο της οποίας προβλήθηκε ότι ο θάνατος των γονέων του προκάλεσε στον V. Drozdovs ψυχική οδύνη λόγω του νεαρού της ηλικίας του, στηρίχθηκε στα άρθρα 15, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, 19, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, και 39, παράγραφοι 1 και 6, του νόμου OCTA, καθώς και στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας.

19 Κατόπιν απορρίψεως τόσο της εν λόγω αγωγής, κυρίως βάσει του άρθρου 7 του διατάγματος, όσο και της εφέσεως, η επίτροπος άσκησε αναίρεση ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ζητώντας την αναίρεση της εφετειακής αποφάσεως και την αναπομπή της υποθέσεως στο εν λόγω δικαστήριο προς επανεξέταση.

20 Με την αίτηση αναιρέσεως, η επίτροπος προέβαλε, μεταξύ άλλων, ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο εφάρμοσε εσφαλμένα το άρθρο 15, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του νόμου OCTA, διότι η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται σύμφωνα με την πρώτη και τη δεύτερη οδηγία. Ωστόσο, από τη ρύθμιση αυτή της Ένωσης προκύπτει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θέτουν, ως προς τις αποζημιώσεις, όρια χαμηλότερα από τα κατώτατα ποσά που προβλέπει το άρθρο 1 της δεύτερης οδηγίας. Συνεπώς, το άρθρο 7 του διατάγματος παραβιάζει τα όρια αποζημιώσεως που ορίζονται με το άρθρο 15, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του νόμου OCTA και με τις προαναφερθείσες οδηγίες.

21 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το άρθρο 1 της δεύτερης οδηγίας ορίζει το ποσό της υποχρεωτικής ασφαλίσεως για τις σωματικές βλάβες και τις υλικές ζημίες, αλλά δεν ρυθμίζει ρητώς το ζήτημα της ηθικής βλάβης. Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι η πρώτη και η δεύτερη οδηγία δεν αποσκοπούν στην εναρμόνιση των συστημάτων αστικής ευθύνης των κρατών μελών, οπότε αυτά διατηρούν την ευχέρεια να καθορίζουν τα ισχύοντα σε περίπτωση τροχαίου ατυχήματος. Θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να γίνει δεκτό ότι οι εν λόγω οδηγίες δεν αφορούν την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης.

22 Ωστόσο, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι θα μπορούσε επίσης να γίνει δεκτό ότι οι εν λόγω οδηγίες δεν αντίκεινται σε κανονιστικές ρυθμίσεις των κρατών μελών με τις οποίες καθορίζεται ένα ανώτατο όριο όσον αφορά την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων. Συγκεκριμένα, σκοπός της ασφαλίσεως αυτής είναι η μερική τουλάχιστον αποζημίωση των θυμάτων τροχαίο ατυχημάτων για ζημίες που μπορούν αντικειμενικά να εκτιμηθούν, ιδίως δε των υλικών ζημιών και των προσωπικών βλαβών, περιλαμβανομένης της ηθικής βλάβης.

23 Το Δικαστήριο έχει κρίνει, εξάλλου, ότι εν λόγω οδηγίες απαγορεύουν τόσο την άρνηση ή τη δυσανάλογη μείωση της αποζημιώσεως των θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων όσο και τη θέσπιση ορίων στα ποσά εγγυήσεως, κατώτερων από τα οριζόμενα στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας.

24 Πάντως, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι ένα αποτελεσματικό σύστημα ασφαλίσεως της αστικής ευθύνης πρέπει να επιδιώκει τον συμβιβασμό των συμφερόντων των θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων, των ιδιοκτητών των οχημάτων και των ασφαλιστών τους. Η επιβολή συγκεκριμένων ορίων για τις αποζημιώσεις διασφαλίζει για τα θύματα τις προβλεπόμενες αποζημιώσεις για τη ζημία που έχουν υποστεί, περιορίζει το ύψος των ασφαλίστρων σε λογικά επίπεδα και παρέχει στους ασφαλιστές τη δυνατότητα να επιτύχουν κέρδος.

25 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι ο εθνικός νομοθέτης έθεσε ανώτατα όρια για την αποζημίωση στο πλαίσιο της υποχρεωτικής ασφαλίσεως της αστικής ευθύνης που προκύπτει από τροχαία ατυχήματα και ανέθεσε στην κυβέρνηση τη θέσπιση κανόνων σχετικά με το ύψος και τον τρόπο υπολογισμού της ασφαλιστικής αποζημιώσεως για μη περιουσιακές ζημίες προσώπων. Ωστόσο, οι κανόνες αυτοί περιορίζουν κατά τρόπο δυσανάλογο το δικαίωμα σε ασφαλιστική αποζημίωση, ιδίως επειδή προβλέπει μια «ευτελή» αποζημίωση 100 LVL για την ψυχική οδύνη που υφίσταται ένα πρόσωπο λόγω του θανάτου του προσώπου που το συντηρεί.

26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Augstākās tiesas Senāts αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Συμπεριλαμβάνεται η αποζημίωση για ηθική βλάβη στο ποσό της υποχρεωτικής αποζημιώσεως για τις σωματικές βλάβες που προβλέπεται από το άρθρο 3 της [πρώτης οδηγίας] και [από το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2,] της [δεύτερης οδηγίας];

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει το άρθρο 3 της [πρώτης οδηγίας] και [το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2,] της [δεύτερης οδηγίας] να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος να περιορίζει το ανώτατο ύψος αποζημιώσεως για άυλες ζημίες (ηθική βλάβη), θεσπίζοντας όριο πολύ κατώτερο του ορίου ευθύνης της ασφαλιστικής εταιρίας που προβλέπουν οι οδηγίες και ο εθνικός νόμος;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

27 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας και 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας έχουν την έννοια ότι η υποχρεωτική ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία οχημάτων πρέπει να καλύπτει και τη χρηματική ικανοποίηση για μη υλικές ζημίες που έχουν υποστεί οι συγγενείς θυμάτων που έχουν αποβιώσει σε τροχαίο ατύχημα.

28 Υπενθυμίζεται ότι από τα προοίμια της πρώτης και της δεύτερης οδηγίας προκύπτει ότι οι οδηγίες αυτές σκοπούν να διασφαλίσουν, αφενός, την ελεύθερη κυκλοφορία τόσο των οχημάτων που σταθμεύουν συνήθως εντός του εδάφους της Ένωσης όσο και των ατόμων που επιβαίνουν σ' αυτά και, αφετέρου, σε περίπτωση προκλήσεως ατυχήματος με τέτοια οχήματα, την ενιαία μεταχείριση του θύματος, ανεξαρτήτως του τόπου επελεύσεως του ατυχήματος εντός της Ένωσης (απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2012, C-300/10, Marques Almeida, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

29 Η πρώτη οδηγία, όπως διευκρινίστηκε και συμπληρώθηκε με τη δεύτερη και την τρίτη οδηγία, υποχρεώνει, επομένως, τα κράτη μέλη να εξασφαλίσουν ότι η αστική ευθύνη που προκύπτει από την κυκλοφορία οχημάτων με συνήθη στάθμευση στο έδαφός τους θα καλύπτεται από ασφάλιση και προσδιορίζει, ιδίως, τα είδη ζημιών και τους τρίτους, θύματα ατυχήματος, που η ασφάλιση αυτή πρέπει να καλύπτει (προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

30 Υπενθυμίζεται, ωστόσο, ότι η υποχρέωση ασφαλιστικής καλύψεως της αστικής ευθύνης εξ αυτοκινήτων για ζημίες σε βάρος τρίτων διαφέρει από την έκταση της αποζημιώσεως των τελευταίων βάσει της αστικής ευθύνης του ασφαλισμένου. Πράγματι, ενώ η πρώτη ορίζεται και εξασφαλίζεται από την κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης, η δεύτερη διέπεται, κυρίως, από το εθνικό δίκαιο (προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

31 Το Δικαστήριο έχει κρίνει, ειδικότερα, ότι τόσο από τον σκοπό της πρώτης, της δεύτερης και της τρίτης οδηγίας όσο και από το γράμμα τους προκύπτει ότι δεν αποβλέπουν στην εναρμόνιση των συστημάτων αστικής ευθύνης των κρατών μελών και ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου της Ένωσης, τα κράτη μέλη εξακολουθούν να είναι ελεύθερα να καθορίζουν το εφαρμοστέο σύστημα αστικής ευθύνης επί ατυχημάτων που προκύπτουν από την κυκλοφορία οχημάτων (προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, σκέψη 29 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

32 Κατά συνέπεια και βάσει ιδίως του άρθρου 1, σημείο 2, της πρώτης οδηγίας, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου της Ένωσης, τα κράτη μέλη διατηρούν, καταρχήν, την ευχέρεια να καθορίζουν, στο πλαίσιο των οικείων συστημάτων αστικής ευθύνης, σε ποιες ειδικότερα περιπτώσεις υπάρχει υποχρέωση αποζημιώσεως για ζημίες προκαλούμενες από οχήματα, το εύρος της αποζημιώσεως και τα υπόχρεα προς τούτο πρόσωπα.

33 Το Δικαστήριο έχει, ωστόσο, διευκρινίσει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να ασκούν τις αρμοδιότητές τους στον τομέα αυτό, τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης και ότι οι εθνικές διατάξεις περί καταβολής αποζημιώσεως για ζημίες που προκαλούνται από την κυκλοφορία οχημάτων δεν μπορούν να καταλύουν την πρακτική αποτελεσματικότητα της πρώτης, της δεύτερης και της τρίτης οδηγίας (προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 Όσον αφορά την κάλυψη, από την υποχρεωτική ασφάλιση, των ζημιών που προκαλούνται από οχήματα και για τις οποίες, κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης, υπάρχει υποχρέωση αποζημιώσεως, το άρθρο 3, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της πρώτης οδηγίας παρέχει βεβαίως, στα κράτη μέλη, όπως επισημαίνει η Γερμανική Κυβέρνηση, την ευχέρεια να καθορίζουν τις καλυπτόμενες ζημίες, καθώς και τα της εφαρμογής της υποχρεωτικής ασφαλίσεως (βλ., συναφώς, απόφαση της 28ης Μαρτίου 1996, C-129/94, Ruiz Bernáldez, Συλλογή 1996, σ. I-1829, σκέψη 15).

35 Ωστόσο, προκειμένου να περιοριστούν οι αποκλίσεις που εξακολουθούσαν να υφίστανται, όσον αφορά την έκταση της υποχρεώσεως ασφαλίσεως, μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών, το άρθρο 1 της δεύτερης οδηγίας επέβαλε την υποχρεωτική κάλυψη της αστικής ευθύνης, για υλικές ζημίες και σωματικές βλάβες τουλάχιστον μέχρι ορισμένων ποσών τα οποία και προσδιόρισε. Το άρθρο 1 της τρίτης οδηγίας επεξέτεινε την υποχρέωση αυτή στην κάλυψη των σωματικών βλαβών όλων των επιβατών πλην του οδηγού (προπαρατεθείσα απόφαση Ruiz Bernáldez, σκέψη 16).

36 Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν ότι η προβλεπόμενη από το εθνικό δίκαιο αστική ευθύνη που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκίνητων οχημάτων θα καλύπτεται από ασφάλιση σύμφωνη προς τις διατάξεις της πρώτης, της δεύτερης και της τρίτης οδηγίας (προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, σκέψη 30 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

37 Κατά συνέπεια, η ευχέρεια των κρατών μελών να καθορίζουν ποιες ζημίες καλύπτονται από την υποχρεωτική ασφάλιση, καθώς και τα της εφαρμογής της ασφαλίσεως αυτής περιορίστηκε με τη δεύτερη και την τρίτη οδηγία, κατά το ότι κατέστη υποχρεωτική η κάλυψη ορισμένων ζημιών τουλάχιστον έως τα καθοριζόμενα ποσά. Στις ζημίες των οποίων η κάλυψη είναι υποχρεωτική περιλαμβάνονται οι σωματικές βλάβες, όπως διευκρινίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας.

38 Ωστόσο, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 68 έως 73 των προτάσεών του και όπως δέχθηκε το Δικαστήριο της ΕΖΕΣ με την απόφαση της 20ής Ιουνίου 2008, E-8/07, Celina Nguyen κατά Νορβηγίας (EFTA Court Report, σ. 224, σκέψεις 26 και 27), πρέπει να γίνει δεκτό, δεδομένων των διαφορετικών γλωσσικών αποδόσεων του άρθρου 1, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας και του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, της τρίτης οδηγίας, καθώς και του προστατευτικού σκοπού των ως άνω τριών οδηγιών, ότι ο όρος «σωματικές βλάβες» καλύπτει κάθε ζημία εφόσον η αποκατάστασή της εμπίπτει, κατά το εφαρμοστέο στη διαφορά εθνικό δίκαιο, στο πεδίο της αστικής ευθύνης του ασφαλισμένου, απορρέουσας από την προσβολή της προσωπικότητας, η οποία περιλαμβάνει τόσο τη σωματική βλάβη όσο και την ψυχική οδύνη.

39 Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, κανόνες του δικαίου της Ένωσης πρέπει να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται κατά τρόπο ομοιόμορφο λαμβανομένων υπόψη των αποδόσεών τους σε όλες τις γλώσσες της Ένωσης. Σε περίπτωση διαστάσεως μεταξύ των αποδόσεων διατάξεως του δικαίου της Ένωσης στις διάφορες γλώσσες, η επίμαχη διάταξη πρέπει επομένως να ερμηνεύεται βάσει της όλης

οικονομίας της και του σκοπού που επιδιώκεται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί στοιχείο (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 8ης Δεκεμβρίου 2005, C-280/04, Jyske Finans, Συλλογή 2005, σ. I-10683, σκέψη 31 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

40 Συνεπώς, δεδομένου ότι στις διάφορες γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 1, παράγραφος 1, της δεύτερης οδηγίας χρησιμοποιούνται τόσο ο όρος «σωματική βλάβη» όσο και ο όρος «προσωπική ζημία», πρέπει να ληφθεί υπόψη η οικονομία και ο σκοπός των διατάξεων αυτών και της οδηγίας. Συγκεκριμένα, αφενός, επισημαίνεται ότι οι έννοιες αυτές συμπληρώνουν την έννοια «υλική ζημία» και, αφετέρου, υπενθυμίζεται ότι οι εν λόγω διατάξεις και η οδηγία αποσκοπούν, ειδικότερα, στην ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτή η ευρεία ερμηνεία των ως άνω εννοιών, κατά τα προεκτεθέντα στη σκέψη 47 της παρούσας αποφάσεως.

41 Επομένως, μεταξύ των ζημιών για τις οποίες η πρώτη, η δεύτερη και η τρίτη οδηγία επιβάλλουν υποχρέωση αποζημιώσεως συγκαταλέγονται οι μη υλικές βλάβες των οποίων η ικανοποίηση προβλέπεται από το εφαρμοστέο στη διαφορά εθνικό δίκαιο στο πλαίσιο της αστικής ευθύνης του ασφαλισμένου.

42 Όσον αφορά τα πρόσωπα που έχουν αξίωση ικανοποιήσεως των εν λόγω μη υλικών βλαβών, τονίζεται ότι από τον συνδυασμό των άρθρων 1, σημείο 2, και 3, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της πρώτης οδηγίας προκύπτει ότι η προστασία που πρέπει να εξασφαλίζεται δυνάμει της οδηγίας αυτής εκτείνεται σε κάθε πρόσωπο που, κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης, δικαιούται να αξιώσει αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από όχημα.

43 Αφετέρου, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 78 των προτάσεών του και αντίθετα προς ό,τι υποστηρίζει η Γερμανική Κυβέρνηση, η τρίτη οδηγία δεν περιόρισε τον κύκλο των προστατευόμενων προσώπων, αλλά, αντιθέτως, κατέστησε υποχρεωτική την κάλυψη των ζημιών που έχουν υποστεί ορισμένα πρόσωπα που θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτα.

44 Εξάλλου, δεδομένου ότι η έννοια της ζημίας στο άρθρο 1, σημείο 2, της πρώτης οδηγίας δεν έχει περιοριστεί, δεν μπορεί να γίνει δεκτό, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν η Λεττονική και η Λιθουανική Κυβέρνηση, ότι ορισμένες ζημίες, όπως οι μη υλικές βλάβες, εφόσον η υποχρέωση ικανοποιήσεώς τους απορρέει από την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης, δεν εμπίπτουν στην έννοια αυτή.

45 Δεν υπάρχει στην πρώτη, στη δεύτερη ή στην τρίτη οδηγία κάποιο στοιχείο που να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο νομοθέτης της Ένωσης είχε τη βούληση να περιορίσει την παρεχόμενη από τις οδηγίες αυτές προστασία μόνο στα πρόσωπα που εμπλέκονται ευθέως στο ζημιογόνο γεγονός.

46 Επομένως, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι η οφειλόμενη κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης χρηματική ικανοποίηση των στενών συγγενών θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων για μη υλική βλάβη καλύπτεται από την υποχρεωτική ασφάλιση τουλάχιστον έως τα ποσά που καθορίζονται με το άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας.

47 Εν προκειμένω, τούτο ισχύει δεδομένου ότι, σύμφωνα με τις επισημάνσεις του αιτούντος δικαστηρίου, ο V. Drozdovs δικαιούται βάσει της λεττονικής νομοθεσίας περί αστικής ευθύνης χρηματική ικανοποίηση για μη υλική βλάβη που υπέστη λόγω του θανάτου των γονέων του.

48 Βάσει των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας, και 1, παράγραφοι 1 και 2, της δεύτερης οδηγίας έχουν την έννοια ότι η υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης που απορρέει από την κυκλοφορία οχημάτων πρέπει να καλύπτει τη χρηματική ικανοποίηση για μη υλικές βλάβες που έχουν υποστεί οι συγγενείς προσώπων που σκοτώθηκαν σε τροχαίο ατύχημα στον βαθμό που η καταβολή της εν λόγω ικανοποιήσεως προβλέπεται, κατά το εφαρμοστέο στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνικό δίκαιο, στο πλαίσιο της αστικής ευθύνης του ασφαλισμένου.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

49 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 3 της πρώτης οδηγίας και 1, παράγραφοι 1 και 2, της [δεύτερης οδηγίας] έχουν την έννοια ότι αντίκεινται σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας κατά τις οποίες η υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία οχημάτων καλύπτει χρηματική ικανοποίηση για μη υλικές βλάβες, η οποία, κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης, οφείλεται σε περίπτωση θανάτου στενών συγγενών σε τροχαίο ατύχημα, μόνον έως ορισμένο ποσό, χαμηλότερο από αυτά που ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας.

50 Με τη σκέψη 46 της παρούσας αποφάσεως κρίθηκε ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να διασφαλίζουν ότι η οφειλόμενη κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης χρηματική ικανοποίηση των στενών συγγενών θυμάτων τροχαίων ατυχημάτων για μη υλική βλάβη καλύπτεται από την υποχρεωτική ασφάλιση τουλάχιστον έως τα ποσά που καθορίζονται με το άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας.

51 Υπενθυμίζεται επίσης ότι, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο, το άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας αντιβαίνει σε εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ανώτατα ποσά εγγυήσεως χαμηλότερα από αυτά ορίζει το άρθρο αυτό (βλ., συναφώς, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2000, C-348/98, Mendes Ferreira και Delgado Correia Ferreira, Συλλογή 2000, σ. I-6711, σκέψη 40, και διάταξη της 24ης Ιουλίου 2003, C-166/02, Messejana Viegas, Συλλογή 2003, σ. I-7871, σκέψη 20).

52 Κατά το μέτρο που η Baltikums προβάλλει ότι ο εθνικός νομοθέτης έχει τη δυνατότητα να ορίζει, για συγκεκριμένες κατηγορίες ζημιών, ανώτατα ποσά εγγυήσεως χαμηλότερα από αυτά που ορίζει το εν λόγω άρθρο, εφόσον εξασφαλίζεται η καταβολή των κατώτατων ποσών εγγυήσεως που προβλέπει το άρθρο αυτό για το σύνολο των ζημιών, αφενός, τονίζεται ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας δεν προβλέπει ούτε επιτρέπει άλλον διαχωρισμό των καλυπτόμενων ζημιών, πέραν του διαχωρισμού μεταξύ σωματικών και μη υλικών βλαβών.

53 Αφετέρου, υπενθυμίζεται ότι με τη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως επισημάνθηκε ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να ασκούν τις αρμοδιότητές τους στον τομέα αυτό τηρώντας το δίκαιο της Ένωσης και ότι οι εθνικές διατάξεις περί καταβολής αποζημιώσεως για ζημίες που προκαλούνται από την κυκλοφορία οχημάτων δεν μπορούν να καταλύουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των τριών προαναφερθεισών οδηγιών.

54 Πάντως, εάν επιτρεπόταν στους εθνικούς νομοθέτες να ορίζουν για κάθε κατηγορία συγκεκριμένων ζημιών ανώτατα ποσά εγγυήσεως χαμηλότερα από τα κατώτατα ποσά εγγυήσεως του άρθρου 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας, τα εν λόγω κατώτατα ποσά και, συνεπώς, το εν λόγω άρθρο θα στερούνταν την πρακτική αποτελεσματικότητά τους.

55 Εξάλλου, από τη δικογραφία που τέθηκε υπόψη του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, σε αντίθεση με τις περιστάσεις της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν σκοπεί στον καθορισμό του δικαιώματος αποζημιώσεως του θύματος στο πλαίσιο της αστικής ευθύνης του ασφαλισμένου ή του περιεχομένου του δικαιώματος αυτού, αλλ' αντιθέτως περιορίζει την κάλυψη που παρέχει η υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης.

56 Συγκεκριμένα, η επίτροπος προέβαλε και η Λεττονική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου ότι, κατά τη λεττονική νομοθεσία, η αστική ευθύνη του ασφαλισμένου για μη υλικές ζημίες που έχουν προκληθεί λόγω τροχαίου ατυχήματος μπορεί να υπερβαίνει τα ποσά που, κατά την επίμαχη εθνική κανονιστική ρύθμιση, καλύπτονται από την υποχρεωτική ασφάλιση.

57 Πάντως, υπό τις συνθήκες αυτές, διαπιστώνεται ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση θίγει την προβλεπόμενη από το δίκαιο της Ένωσης εγγύηση ότι η προσδιοριζόμενη κατά το εθνικό δίκαιο αστική ευθύνη που προκύπτει από την κυκλοφορία οχημάτων καλύπτεται από ασφάλιση σύμφωνα με τις διατάξεις της πρώτης, της δεύτερης και της τρίτης οδηγίας (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση Marques Almeida, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

58 Συνεπώς, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας και 1, παράγραφοι 1 και 2, της δεύτερης οδηγίας έχουν την έννοια ότι αντίκεινται σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας κατά τις οποίες η υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία οχημάτων καλύπτει τη χρηματική ικανοποίηση για μη υλικές βλάβες, η οποία, κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης, οφείλεται σε περίπτωση θανάτου στενών συγγενών σε τροχαίο ατύχημα μόνον έως ορισμένο ποσό, χαμηλότερο από αυτά που ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της δεύτερης οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

59 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

1) **Τα άρθρα 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 72/166/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 24ης Απριλίου 1972, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων και με τον έλεγχο της υποχρεώσεως προς ασφάλιση της ευθύνης αυτής, και 1, παράγραφοι 1 και 2, της δεύτερης οδηγίας 84/5/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 30ής Δεκεμβρίου 1984, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών των σχετικών με την ασφάλιση της αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία αυτοκινήτων οχημάτων, έχουν την έννοια ότι η υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης που απορρέει από την κυκλοφορία οχημάτων πρέπει να καλύπτει τη χρηματική ικανοποίηση για μη υλικές βλάβες που έχουν υποστεί οι συγγενείς προσώπων που σκοτώθηκαν σε τροχαίο ατύχημα στον βαθμό που η καταβολή της εν λόγω ικανοποιήσεως προβλέπεται, κατά το εφαρμοστέο στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνικό δίκαιο, στο πλαίσιο της αστικής ευθύνης του ασφαλισμένου.**

2) **Τα άρθρα 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 72/166 και 1, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 84/5 έχουν την έννοια ότι αντίκεινται σε διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας κατά τις οποίες η υποχρεωτική ασφάλιση αστικής ευθύνης που προκύπτει από την κυκλοφορία οχημάτων καλύπτει τη χρηματική ικανοποίηση για μη υλικές βλάβες, η οποία, κατά την εθνική νομοθεσία περί αστικής ευθύνης, οφείλεται σε περίπτωση θανάτου στενών συγγενών σε τροχαίο ατύχημα μόνον έως ορισμένο ποσό, χαμηλότερο από αυτά που ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 84/5.**

(υπογραφές)